

SVAR PÅ HENVENDELSEN Etikkrådet, 27. mai 2015

I denne henvendelsen er det mange spørsmål, de kan settes opp slik:

- 1) Hvordan skal man forholde seg til en person som skal begynne med et nytt legemiddel som *kan* inneholde noe pasienten ikke ønsker å innta av religiøse årsaker?
- 2) Hvis man antar, på bakgrunn av for eksempel klesdrakt, at pasienten ønsker å unngå inntak av svin, har man da plikt til å informere om at legemiddelet inneholder gelatin fra svin?
- 3) Hvis man vet ut i fra journalen at pasienten vil unngå inntak av svin, har man da plikt til å informere om at legemiddelet inneholder gelatin fra svin?
- 4) Skal man vente på eventuelle spørsmål fra pasienten, eller skal man informere uoppfordret?
- 5) Hvis jeg ikke vet at pasienten bevisst ønsker å unngå svin, men bare tror at det kan være tilfelle, har jeg noe med å informere om noe jeg tror kan være relevant?

Det har i flere tilfeller vist seg noe vanskelig å anvende klassiske etiske refleksjonsmodeller på generelle situasjoner. Konkrete grunnlagsdata og beskrivelser av omstendigheter er viktige bestanddeler i etisk refleksjon. I dette tilfellet må vi forholde oss til antakelser. Innsenderen av spørsmålet presenterer selv noen antakelser i forhold til mulige konsekvenser av ulike handlingsalternativer: *"Hvis jeg ikke får spørsmål, og derfor velger å ikke informere, vil pasient oppdage, etter at legemiddelet er utskrevet og kanskje hentet på apotek, at tablettene inneholder produkt av svin og la være å ta den, noe som kan påvirke helse. Dersom jeg, på eget initiativ, informerer pasient at produktet inneholder gelatin vil pasient kunne ta et standpunkt der og da og andre alternativer kan vurderes etter kontakt med lege (i dette tilfellet finnes folsyre mikstur, men det er dyrere og ikke dekket av blå resept)"*.

Spørsmål 1: "Hvordan skal man forholde seg til en person som skal begynne med et nytt legemiddel som *kan* inneholde noe pasienten ikke ønsker å innta av religiøse årsaker?"

Spørsmålet er spesielt rettet mot antakelser av en kunde/pasients preferanser knyttet opp mot religiøse årsaker. I Norge er religion ansett som noe privat, og det er forbundet med tabu å stille spørsmål til andre om religiøst ståsted.

Problemet her er at farmasøyten trenger informasjon fra pasienten, som er ansett som privat, for å kunne ivareta prinsippet om "Fremme av helse", og retningslinje 1.3 "Farmasøyten skal bidra til at pasienten får best mulig faglig veiledning".

Alternative handlinger i dette tilfellet er 1) å informere om at preparatet inneholder gelatin fra svin, og spørre om det er et problem for vedkommende, eller 2) å ikke informere dersom ikke vedkommende ber om informasjon.

Noen går med klesplagg som kan gi farmasøyten indikasjoner på mulig religiøs tilhørighet, men for de fleste mennesker kan man se utenpå hvilken tro de har inni. Dette medfører i ytterste konsekvens at om du skal ta spørsmålet om mulig uønsket inntak av svin alvorlig så må alle informeres.

Én mulig konsekvens ved det første handlingsalternativet, der man velger å informere, er at man får reaksjoner på at man har spurt om noe man ikke har noe med. Her risikerer man også å informere og spørre mange som ikke har utfordringer med tanke på inntak av svin, og det er mulig å anta at de sterkeste reaksjonene kan komme fra disse. En annen mulig konsekvens er

at man fanger opp de som ikke ønsker å innta produkter som inneholder svin, og at man kan finne alternativer og derved sikre riktig legemiddelbruk for disse det gjelder.

Ved å ikke informere og stille spørsmål, handlingsalternativ 2, unngår man å informere om noe som for svært mange er en irrelevant problemstilling. Man unngår også eventuelle reaksjoner fra de som mener at spørsmål av denne art er å anse som private og noe andre ikke har noe med. En annen mulig konsekvens ved det andre handlingsalternativet er, som spørsmålsstilleren selv er inn på, at legemiddelbrukeren lar være å bruke preparatet dersom han/hun oppdager i ettertid at preparatet inneholder uønskede innholdsstoffer, noe som fører til at pasienten ikke får et optimalt behandlingstilbud. En annen konsekvens ved å ikke informere er at farmasøyten bidrar til at kunden/pasienten ubevisst kommer til å handle i strid med sin religiøse overbevisning, og det kan argumenteres at farmasøyten da bryter med prinsippet ”Respekt for individet”, og spesielt retningslinje 2.3 ”Farmasøyten skal respektere pasientens kulturelt eller verdimessig baserte syn på helse og behandling”.

Problemstillingen kan relateres til andre, ikke-religiøse forhold, som det er viktig for farmasøyten å ha informasjon om for i best mulig grad å kunne informere til ”det beste for pasientene”. Relevante forhold her kan være graviditet, bruk av andre legemidler eller eventuelt informasjon om andre sykdommer pasienten kan ha. Forskjellen på disse forholdene og forhold relatert til religiøs overbevisning er at man ikke nødvendigvis bryter prinsippet med respekt for individet ved å ikke kartlegge, man risikerer ”bare” å gjøre en dårlig faglig jobb, og kommer på kant med prinsippet om fremme av helse, i tillegg til det å eventuelt fornærme de som blir støtt av spørsmål som anses å være av privat karakter.

Informasjon vedrørende graviditet og legemidler, og behovet for at kunder/pasienter uoppfordret informerer om bruk av eventuelle andre legemidler, har blitt håndtert blant annet ved informasjonskampanjer der allmennheten har blitt gjort oppmerksomme på aktuelle forhold og blitt gjort bedre i stand til å selv kunne ta ansvar for egen helse. I tillegg er det gjort mye med merkingen av legemidler den senere tid, i samme hensikt. Argumentasjonen bak slike informasjonskampanjer kan blant annet være bunnet i at tiden i de direkte kundemøtene er knapp og dyrebar, og hvis man skal bruke tid på generell informasjon og generelle spørsmål blir det liten tid igjen til informasjon og veiledning spesifikt rettet mot den enkelte.

Spørsmål 2: ”Hvis man antar, på bakgrunn av for eksempel klesdrakt, at pasienten ønsker å unngå inntak av svin, har man da plikt til å informere om at legemiddelet inneholder gelatin fra svin?”

Med bakgrunn i argumentasjonen frem mot svaret på spørsmål 1 mener etikkrådet at man har plikt til å informere om at legemidler inneholder gelatin fra svin dersom det er grunn til å tro at et eventuelt inntak av svin er i strid med den enkeltes religiøse overbevisning. Klesdrakt er i mange kulturer et uttrykk for religiøst ståsted, og det kan ikke anses som overtramp at man for eksempel antar at en som bruker hijab er muslim. For mange muslimer er det å innta gelatin fra svin uproblematisk, så det er feil å sette likhetstegn mellom hijab og ”kan ikke spise gelatin”.

Spørsmål 3: ”Hvis man vet ut i fra journalen at pasienten vil unngå inntak av svin, har man da plikt til å informere om at legemiddelet inneholder gelatin fra svin?”

Ja, det er ingen gode grunner til å ikke informere om at legemidler inneholder gelatin fra svin dersom man har klare holdepunkter for å vite at kunden/pasienten ønsker å unngå dette.

Spørsmål 4: ”Skal man vente på eventuelle spørsmål fra pasienten, eller skal man informere uoppfordret?” og spørsmål 5: ” Hvis jeg ikke vet at pasienten bevisst ønsker å unngå svin, men bare tror at det kan være tilfelle, har jeg noe med å informere om noe jeg tror kan være relevant?”

Spørsmålene er delvis besvart under besvarelsen av spørsmål 1. Se dette.